

MAKROEKONOMINIŲ VEIKSNIŲ POVEIKIS ŽMONIŲ MIGRACIJOS PROCESAMS: TEORINIAI IR PRAKTINIAI ASPEKTAI

Ramunė Čiarnienė¹, Vilmantė Kumpikaitė², Audrius Taraškevičius³

Kauno technologijos universitetas, Lietuva,

¹ramune.ciarniene@ktu.lt, ²vilmante.kumpikaite@ktu.lt, ³audrius.taraskevicius@ktu.lt

Anotacija

Beveik 200 mln. žmonių – vienas iš 33 – gyvena ne savo gimtojoje šalyje (Centre for Global Development, 2008). Pirmojoje straipsnio dalyje analizuojamas migracijos procesų teorinis pagrindas. Remiantis analizuotomis ekonomikos teorijomis, antroje straipsnio dalyje išskiriami veiksniai, darantys įtaką gyventojų migracijai. Pažymėtini ekonominiai, socialiniai, demografiniai, politiniai, kultūriniai, psichologiniai ir geografiniai veiksniai. Jų vertė kiekvienam individui yra skirtinga ir kinta laike, darbo nevienodą įtaką apsisprendimui emigruoti. Mokslinės literatūros ir statistinių duomenų analizė leidžia teigti, kad pagrindiniais makroekonominiais migracijos veiksniais yra darbo jėgos paklausos ir pasiūlos bei darbo užmokesčio skirtumai tarptautinėse rinkose. Trečiojoje straipsnio dalyje nagrinėjami emigracijos procesai Lietuvoje. Gauti tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad nors tiriamuoju laikotarpiu nagrinėti rodikliai atspindėjo ekonomikos augimą, jie nebuvo pakankami, kad sumažintų emigracijos mastą. Didžiausią įtaką sprendimui emigruoti turėjo ne „stūmimo“, bet „traukos“ veiksniai, ypač darbo užmokestis, kuris pagrindinėse lietuvių emigracijos šalyse nuo 3 iki daugiau nei 6 kartų viršijo darbo užmokestį Lietuvoje.

Raktiniai žodžiai: migracija, emigracija, makroekonominiai rodikliai, Lietuva, migracijos veiksniai.

Įvadas

Vienas šiuolaikinės visuomenės raidos bruožų yra nepaprastai išaugęs gyventojų migracinis mobilumas, ypač būdingas pokomunistinėms šalims, tarp jų ir Lietuvai. Kaip ir daugelyje Vidurio ir Rytų Europos šalių, Lietuvoje vykstantys politiniai, socialiniai bei ekonominiai pokyčiai padarė esminį poveikį tarptautinės migracijos procesui. Iki 1990-ųjų stebėtą pastovų gyventojų prieaugį dėl migracijos iš buvusios SSRS (vidutiniškai 6–8 tūkst. žmonių per metus) pakeitė masinė emigracija, pastaraisiais metais siekusi po keliasdešimt tūkstančių žmonių kasmet.

Dėl įvairių priežasčių ne tik išaugo migracijos mastas ir pasikeitė geografija, bet keičiasi ir jos tipai. Pastaruoju metu pasaulyje suintensyvėjo migracija žemynų viduje. Atlikti tyrimai rodo, kad net devyni iš dešimties jaunų žmonių svarsto galimybę išvykti dirbti kitur, o 16% yra linkę išvykti visam laikui. Migracija tampa viena iš lygiaverčių ar papildančių išgyvenimo ir ekonominės veiklos strategijų. Daugiausia migrantų išvyksta gyventi į turtingąsias pasaulio šalis. Svarbiausiu tokios migracijos rajonu tapo Europa.

Migracijos procesus teorinėje plotmėje pasaulyje ir Lietuvoje nagrinėjo Castles ir Miller (2003); Douglas ir Massey (1993); Stark ir Bloom (1985); Mises (1990); Borjas, (1990); Piore (1979); Wallerstein (1974); Zlotnik (1998); Kritz *ir kt.* (1992); Sipavičienė (2006); Gruževskis (2003); Matiušaitytė (2003); Dapkus ir Matuzevičiūtė (2008); Kielytė (2002); Daugeliene (2007); Bagdanavičius ir Jodkonienė (2008); Čiarnienė ir Kumpikaitė (2008) bei kt. Analizuojant migracijos priežastis, pažymėtini ekonominiai, socialiniai, demografiniai, politiniai, kultūriniai, psichologiniai ir geografiniai veiksniai, darantys įtaką žmonių sprendimui emigruoti.

Didėjantys emigracijos tempai, nežiūrint to, kad sumažina šalių nedarbo lygį ir sprendžia ekonomines šeimų problemas, suteikia nemažą problemų, kaip kad šalies gyventojų, ypač jaunimo skaičiaus mažėjimas, „protų nutekėjimas“, šeimų atsiskyrimas, vienišų vaikų skaičiaus didėjimas, nutautėjimo grėsmė, kas labai aktualu tokiai nedidelei valstybei kaip Lietuva. Siekiant mažinti emigracijos mastus, tiek moksliniu, tiek praktiniu aspektu aktualu analizuoti, kokie veiksniai daro didžiausią įtaką apsisprendimui emigruoti. Sprendžiant šią problemą, straipsnyje pasirinkta analizuoti makroekonominis veiksniai teoriniu ir praktiniu aspektu ir jų poveikį emigracijai iš Lietuvos.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti kaip šalies makroekonominiai rodikliai veikia žmonių migracijos procesus.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, statistinė palyginamoji analizė, loginė analizė, koreliacinė analizė.

Migracijos priežastys ir procesai bei ir jas aiškinančios teorijos

Migracijos esmę ir priežastis aiškina įvairios ekonomikos teorijos. Remiantis Harris ir Todaro (1970);

Sjaastad (1962); Borjas (1990); Mises (1990); Stark ir Bloom (1985); Stark (1991); Masey (1991); Massey *ir kt.* (1993); Kritz *ir kt.* (1992); Mabogunje (1970); Zlotnik (1998); Wallerstein (1974) 1 lentelėje pateikta pagrindinių teorijų analizė.

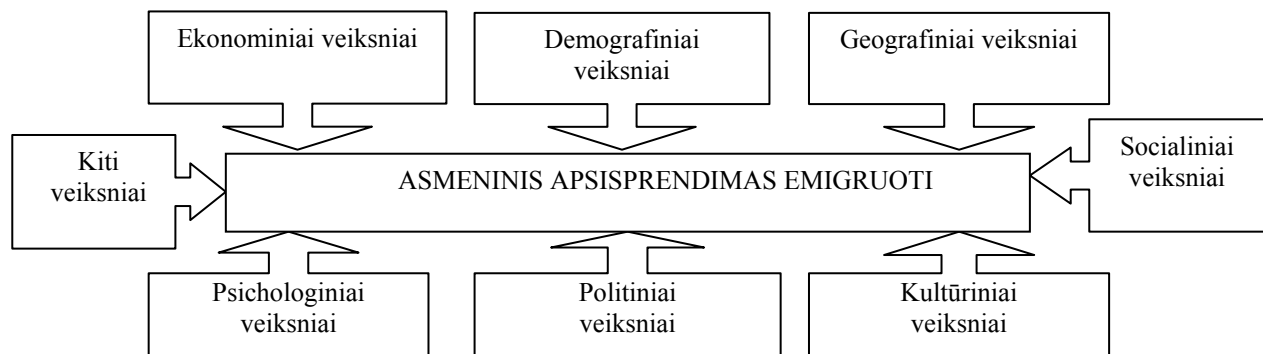
1 lentelė. Migracijos teorijų analizė

Teorija	Apibūdinimas
Neoklasikinė ekonomikos teorija	Migraciją veikia „stūmimo“ ir „traukos“ jėgos. Pagrindinis makroekonominis migracijos veiksnys - darbo jėgos paklausos ir pasiūlos skirtumai tarptautinėse rinkose, migracijos priežastis - skirtingas darbo užmokestis skirtingose valstybėse.
Naujoji migracijos ekonomikos teorija	Emigraciją - tai šeimos (ar individo) strategija diversifikuoti pajamų šaltinius, minimizuoti riziką bei išvengti kreditavimo barjerų.
Dviejų darbo rinkų teorija	Valstybėje egzistuoja dvi darbo rinkos: vietiniams gyventojams skirta darbų rinka, suteikianti aukštas pajamas ir pavojingų, mažai apmokamų darbų, kuriuos paprastai užima imigrantai, rinka.
Migracijos tinklo teorija	Emigracija – save generuojantis veiksnys. Emigrantai suteikia informaciją apie darbo rinkos situaciją, išdarbinimo, atlyginimo, apgyvendinimo galimybes kitiems.
Migracijos sistemų teorija	Emigraciją – makro ir mikro struktūrų dviejose teritorijose sąveikos rezultatas. Makro struktūromis laikomi instituciniai veiksniai, mikro struktūros – pačių emigrantų išitikinimai, patirtys, tinklai.
Pasaulio sistemų teorija	Emigraciją lemia darbo jėgos judėjimas iš periferijos į centrą.

Reikia pabrėžti, kad vientisos tarptautinės migracijos teorijos iš tiesų nėra, migracijos priežastingumas aiškinamas skirtingais lygmenimis (individo, šalies, globaliu), be to, veiksniai, sukeliantys migracijos procesus, ir veiksniai, palaikantys jau prasidėjusią migraciją, dažnai yra skirtingi (Massey ir kt., 1993).

Veiksniai, darantys įtaką gyventojų migracijai

Remiantis analizuotomis migracijos teorijomis, galima išskirti veiksnius darančius įtaką gyventojų apsisprendimui emigruoti (žr. 1 pav.). Jų svarba kiekvienam individui yra skirtinga ir kinta laike.

1 pav. Veiksniai, darantys įtaką gyventojų apsisprendimui emigruoti

Tik dalis veiksnių, darančių įtaką migracijos sprendimams, yra valdžios kompetencijos ribose ar yra valdžios priemonėms paveikūs, kaip ekonominiai ir politiniai, dalinai socialiniai, demografiniai ir kultūriniai. Didžiausią įtaką darbo jėgos migracijai daro ekonominiai veiksniai, jie ir šiame straipsnyje analizuojami detaliau. Teoriškai asmuo emigruos, jei nauda iš to viršys kaštus. Investicijos į migraciją – tai persikėlimo kaštai, psichologiniai išsiskyrimo su artimaisiais ir gimtine kaštai, pensijos praradimas.

Didelę įtaką migracijai daro darbo rinkos galimybės ir darbo užmokesčių skirtumai įvairiose šalyse. Aukštos kvalifikacijos ir išsilavinimo asmenys bus linkę migruoti į šalis, kurioms būdingi dideli darbo užmokesčio skirtumai, nes kvalifikuotų specialistų darbo užmokestis tose šalyse didesnis. Tuo tarpu žemos kvalifikacijos ar nekvalifikuoti asmenys bus linkę migruoti į šalis, kuriose darbo užmokesčio skirtumai nedideli, nes šiose šalyse nekvalifikuoto darbo apmokėjimas didesnis. Paprastai darbo rinkos situacija yra geresnė didmiesčiuose nei periferijose, todėl emigruojama labiau į metropolijas.

Svarbūs ir teisiniai migracijos ribojimai bei atstumas tarp šalių. Kuo toliau migruojama, tuo didesnės transporto išlaidos, sunkiau surinkti informaciją apie sąlygas toje šalyje ir pan.

Veiksnių įtaka atskiriems asmenims pasireiškia asmeninėmis strategijomis. Asmeninės strategijos - tai atskiri pavyzdžiai, kokius prisitaikymo sprendimus asmenys priima vertindami visiems bendrus – ekonominius, politinius, kultūrinius, tačiau juos individualiai veikiančius veiksnus. Apibendrinus Stark ir Bloom (1985) bei Stark (1991) 2 lentelėje pateikti asmeninių tikslų ir prisitaikymo prie bendrųjų veiksmų strategijų pavyzdžiai.

2 lentelė. Asmeniniai tikslai ir prisitaikymo prie bendrųjų veiksmų strategijos

Strategija	Strategijos paaiškinimas
Kapitalo sutelkimas stabiliai adaptacijai rinkos ekonomikos sąlygomis	Emigrantai siekia sukaupti kapitalo verslui pradėti ar kitoms svarbioms išlaidoms. Būsto įsigijimas įvardijamas kaip vienas iš trumpalaikės ar vidutinio laikotarpio migracijos tikslų.
„Naujo starto strategija“	Galimybė pakeisti socialinę, ekonominę aplinką, pradėti gyvenimą „iš naujo“.
Pragyvenimo šaltinio senatvei užsitikrinimas	Nepasitinkint socialinio draudimo sistema arba prognozuojant mažas išmokas, vidutinio amžiaus žmonės išvažiuoja užsitikrinti stabilų pragyvenimo šaltinį išėjus į pensiją.
Sprendimas emigruoti ir diversifikuoti pajamas	Mažėjant pajamoms iš tam tikros veiklos migrantai siekia gauti daugiau pajamų iš kitų šaltinių ir taip apsaugoti nuo pajamų mažėjimo.
Geresnio išsilavinimo strategija	Švietimo paslaugų rinka nesugeba konkuruoti dėl dalies potencialių studentų ar mokslo darbuotojų, todėl jie emigruoja siekti geresnio išsilavinimo arba mokslinės veiklos.
Santykinės gerovės padidinimo strategija	Migrantų tikslai yra pagerinti ne absoliutų, bet santykinę gerovės lygį bendruomenėje. Todėl bendras gerovės augimas gali nesumažinti motyvacijos migruoti.
Įgūdžių išnaudojimo ir karjeros strategija	Migracija siekiant pasinaudoti priimančios valstybės darbo rinkos teikiamomis galimybėmis
Šeimos susijungimo strategija	Migracija siekiant gyventi kartu su šeima arba artimaisiais

Migracijos procesai Lietuvoje

Analizuojant pastarųjų 10–15 metų emigraciją iš Lietuvos pastebėti įvairūs migracijos modeliai ir strategijos. Galima išskirti šias pagrindines emigracijos strategijas:

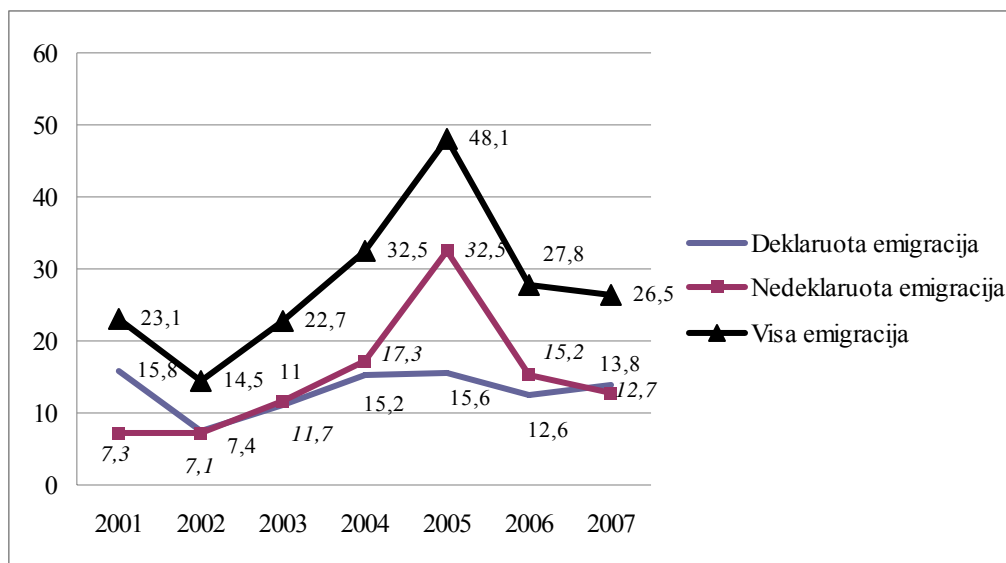
1. Kapitalo sutelkimas, dominavęs pirminiame etape, ir toliau nepraranda svarbos, siekiant sukaupti kapitalą verslui pradėti bei gyvenimo sąlygoms pagerinti.

2. Darbo emigracija, tapusi dominuojanti, kito: atsitiktinės darbo paieškos užsienyje, būdingos 1990-ųjų pradžiai, virto gerai organizuota migracijos strategija, veikiančia per anksčiau emigravusių tinklą, darbas užsienyje įgavo legalų pobūdį. Didesnės profesinio tobulėjimo, savirealizacijos, karjeros galimybės užsienyje skatina emigruoti, ypač aukštos kvalifikacijos darbo jėgą ir specialistus.

3. Mokslo emigracija. Pirminiame etape mokslo migracija vaidino kanalo patekti į užsienį vaidmenį. Tačiau pastaruoju metu mokslo migracija pradeda atlikti savo tiesioginę funkciją ir tampa žinių ar profesijos siekimo strategija. Lietuvai tapus ES nare ir vis labiau atsiveriant darbo rinkoms Europoje, šio veiksmo įtaka dar turėtų išaugti. Visa ES migracijos politika (laisvas darbo jėgos judėjimo principas, Europos Komisijos rekomendacijos migracijos ir plėtros srityje Hagos programa, ir kt.) skatina darbo jėgos mobilumą.

4. Šeimų susijungimas. Šeimų susijungimo strategija, dešimto dešimtmečio pradžioje turėjusi tik užuomazgas, laikinai migracijai virstant faktine emigracija, tampa vis reikšmingesnė: prie pirmųjų emigrantų, įsikūrusių užsienyje, prisijungia jų šeimos nariai, o neretai ir kiti giminės bei draugai.

Emigracijos iš Lietuvos masto dinamika pateikta 2 paveiksle. Didžiausia emigracijos banga pastebėta 2005 m., kam didžiausią poveikį padarė Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą, liberalesnės išvykimo į užsienį sąlygos bei atsiradusios legalaus darbo galimybės.

Lietuvos statistikos departamento duomenys iš www.stat.gov.lt

2 pav. Emigracijos iš Lietuvos dinamika, tūkst. žm.

Didžiausi emigracijos srautai buvo ir išlieka į Europos Sąjungos šalis – senbuvės. Į Jungtinę Karalystę 2007 m. emigravo beveik 3,7 tūkst. žmonių (apie 26 proc.), Airiją – 1,6 tūkst. žmonių (12 proc.), Vokietiją – apie 1,3 tūkst. žmonių (9 proc.). Tradiciškai viena pagrindinių emigracijos šalių išlieka JAV – 2007 m. į ją emigravo kiek daugiau nei 1,5 tūkst. (žr. 3 lent.).

3 lentelė. Emigrantai, deklaravę išvykimą, pagal būsimą gyvenamąją vietą (valstybę)

	2001-2002	2003	2004	2005	2006	2007
Iš viso	14339	11032	15165	15571	12602	13853
Jungtinė Karalystė	414	980	3225	4223	3223	3659
Airija	143	276	1009	2073	1313	1616
JAV	1526	2302	2980	2010	1771	1540
Vokietija	1520	1204	1727	1473	1114	1277
Ispanija	293	465	730	794	766	841
Kitos	10443	5805	5194	4998	4415	4920

Lietuvos statistikos departamento duomenys iš www.stat.gov.lt

Siekiant atskleisti pagrindinius makroekonominius veiksnius, darančius įtaką emigracijai iš Lietuvos, atlikta vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio, nedarbo lygio, BVP vienam gyventojui ir laisvų darbo vietų bei emigracijos dinamikos analizė (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Lietuvos makroekonominiai rodikliai 2001-2007 m.

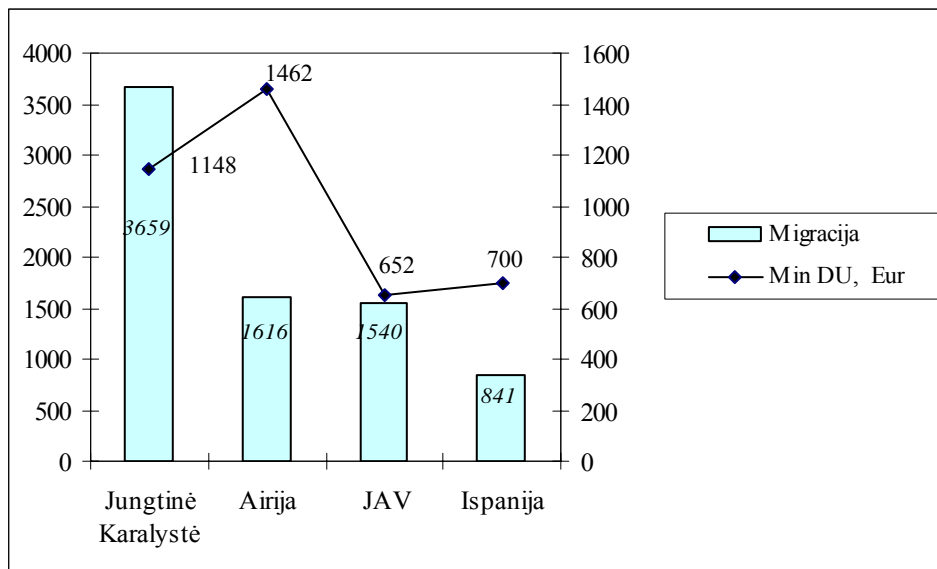
Rodikliai /Metai	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Vidutinis metinis gyventojų skaičius, tūkst.	3481,3	3469,1	3454,2	3435,6	3414,3	3394,1	3375,6
Vidutinis mėnesinis bruto DU, Lt	982,3	1013,9	1072,6	1149,3	1276,2	1495,7	1802,4
Nedarbo lygis, %	16,5	13,5	12,5	11,4	8,3	5,6	4,3
BVP vienam gyventojui, tūkst. Lt	18,525	20,061	22,246	25,24	29,417	35,485	43,707
Laisvos darbo vietos	...	...	...	...	7948	19533	26749
Emigracija, tūkst. žm.	19,2	18,4	22,7	32,5	48,1	27,8	26,5

Lietuvos statistikos departamento duomenys iš www.stat.gov.lt

Taikant koreliacinės analizės metodą, nustatyti ryšiai tarp nagrinėtų rodiklių. Įvertinus darbo užmokesčio ir emigracijos ryšį, matyti, kad didėjant darbo užmokesčiui, emigracija vis dar didėja, tačiau palyginti nežymiai ($r=0,358$). Todėl galima teigti, kad darbo užmokesčio augimas Lietuvoje tiriamuoju laikotarpiu, buvo nepakankamas, kad sustabdytų vykstantį emigracijos procesą. Tarp nedarbo ir emigracijos

nustatytas neigiamas vidutinio stiprumo tiesinis ryšys ($r = -0,453$) patvirtina prielaidą, kad emigracija gana ženkliai mažina nedarbą. Analizuojant kitus rodiklius, pastebėta tiesioginė priklausomybė tarp BVP ir emigracijos ($r = 0,325$). Tai leidžia manyti, kad dalis emigrantų pajamų, siunčiamų jų šeimos nariams, esantiems Lietuvoje, papildo Lietuvos BVP. Kita vertus emigracija mažina gyventojų skaičių (žr. 4 lentelę), o tai didina BVP dydį vienam gyventojui. Paskutinių metų laisvų darbo vietų statistikos analizė rodo, kad didėjant jų skaičiui, emigruojančių asmenų mažėja.. Atliktas tyrimas leidžia teigti, kad stūmimo iš Lietuvos veiksnių poveikis emigracijai nėra labai stiprus, kad jai įtaką daro ir kiti veiksniai, kurie šiame straipsnyje nėra analizuoti. Tai skatina ieškoti priežasčių, nagrinėjant tikslo šalių traukos veiksnius.

3 paveiksle pateiktas emigrantų į pagrindines tikslo šalis skaičius ir tų šalių minimalus darbo užmokestis. Tarp šių rodiklių nustatytas 0,408 stiprumo tiesinis ryšys.

3 pav. Lietuvių emigracija į užsienio valstybes pagal deklaruotą vietą ir jų minimalus darbo užmokestis 2007 m.

Į paveikslą neįtraukta Vokietija, nes šioje šalyje nėra nustatomas minimalus darbo užmokestis. Įvertinus analizuotų šalių minimalaus darbo užmokesčio skirtumą su Lietuva, pastebėtina, kad Airijoje šis rodiklis didesnis 6,9 karto, Jungtinėje karalystėje 4,9, Ispanijoje 3 ir JAV 2,8 karto nei Lietuvoje. Šie rezultatai rodo, kad minimalaus darbo užmokesčio dydis yra gana svarbus veiksnys, tačiau tikrai ne vienintelis, darantis įtaką apsisprendimui emigruoti.

Be darbo užmokesčio emigracijos mastą veikia ir kiti tikslo šalies veiksniai: pragyvenimo lygis, valstybės dydis, laisvų darbo vietų skaičius, valstybės socialinė politika, lietuvių bendruomenės tose šalyse.

Apibendrinant, galima išskirti esminius pastarojo laikotarpio migracijos iš Lietuvos bruožus:

- Migracija tampa viena iš lygiaverčių (ar papildančių) išgyvenimo/ ekonominės veiklos strategijų; beveik 90 % namų ūkių (arba 32 % suaugusių gyventojų) turėjo migracinės patirties (Sipavičienė, 2006).
- Dominuoja migracijos srautų kryptis iš rytų į vakarus.
- Naujoje emigracijoje dominuoja šalys, kur jau anksčiau įsikūrusios lietuvių bendruomenės.
- Pagrindiniai to meto migracijos motyvai – ekonominiai, migracija neretai vertinama kaip alternatyva darbui Lietuvoje. Esant nestabiliai situacijai darbo rinkoje ir nepakankamai išplėtotai socialinio draudimo sistemai, migraciją skatina siekis sumažinti socialinę riziką, kai bandoma siekti alternatyvių pajamų šaltinių, nepriklausančių nuo ekonominės padėties svyravimų Lietuvoje bei konkrečiame regione.
- Dabartinę migracijos situaciją Lietuvoje sąlygoja tiek Lietuvoje vykstantys socialiniai ekonominiai procesai (augantis nedarbas, mažas darbo užmokestis ir kiti išstumiantys veiksniai, formuojantys emigracines nuostatas), tiek ir pritraukiantys tikslo šalių, į kurias emigruojama veiksniai.

- Be objektyvių veiksnių migraciją veikia ir įvairūs menami užsienio valstybių privalumai bei susiformavę mitai, „kad migracija išspręs visas problemas“.

Išvados

1. Vienas šiuolaikinės visuomenės raidos bruožų yra nepaprastai išaugęs gyventojų migracinis mobilumas, kaip ir kitoms pokomunistinėms šalims, yra būdingas ir Lietuvai. Pastaraisiais metais emigracija tampa viena iš lygiaverčių ar papildančių išgyvenimo ir ekonominės veiklos strategijų. Emigracinių veiksnių įtaka atskiriems asmenims pasireiškia asmeninėmis strategijomis, individualiai vertinant visiems bendrus – ekonominius, politinius, kultūrinius, tačiau juos individualiai veikiančius veiksnius Didžiausią įtaką darbo jėgos migracijai daro ekonominiai veiksniai. Teoriškai asmuo emigruos, jei nauda iš to viršys jo patiriamus kaštus.
2. Didžiausi emigracijos srantai buvo ir išlieka į Europos Sąjungos šalis – senbuves: Jungtinę Karalystę (apie 26 proc.), Airiją (12 proc.), Vokietiją (9 proc.). Tradiciškai viena pagrindinių emigracijos šalių išlieka JAV – 2007 m. į ją emigravo kiek daugiau nei 1,5 tūkst. žmonių.
3. Siekiant atskleisti pagrindinius makroekonominius veiksnius, darančius įtaką emigracijai iš Lietuvos, atlikta vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio, nedarbo lygio, BVP vienam gyventojui ir laisvų darbo vietų bei emigracijos dinamikos analizė. Gauti rezultatai rodo, kad stūmimo iš Lietuvos veiksnių poveikis emigracijai nėra stiprus. Koreliacijos koeficientas tarp analizuotų rodiklių svyruoja nuo 0,325 iki 0,453.
4. Šiame straipsnyje atliktas darbo užmokesčio skirtumų palyginimas atskirose valstybėse ir to įtaka emigracijai nevertino keleto veiksnių: pragyvenimo lygio skirtumų; dėl gyvenamosios vietos pakeitimo atsirandančių išlaidų (komunikacijai, transportui ir pan.); realių gyventojų pajamų, gaunamų dėl šešėlinės ekonomikos; darbo stabilumo ir darbo sąlygų. Tai galima įvardinti kaip tolesnių tyrimų kryptį.

Literatūra

1. Bagdanavicius, J. and Z. Jodkonienė (2008). 'Brain Drain from Lithuania: the Attitude of Civil Servants.' *Inžinerine ekonomika – Engineering Economics*, (2)), pp. 55-60.
2. Borjas, G. (1990). *Friends or strangers: The impact of immigrants on The US Economy*. Basic Books, New York.
3. Castles, S. & Miller M. (2003). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. 3rd ed. Guilford Press: New York, p. 23.
4. Ciarnienė, R. & Kumpikaite, V. (2008). The impact of globalization on migration processes. *Social Research. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla*. 3(13), 42-48.
5. Centre for Global Development, (2008). *Migration Details*, http://www.cgdev.org/section/initiatives/_active/cdi/_components/migration), žiūrėta 2009-01-09.
6. Dapkus, M. ir Matuzevičiūtė, K. (2008), Lūkesčių įtaka emigracijai: Lietuvos atvejis. *Ekonomika ir vadyba 2008. Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga*, 343-349.
7. Daugeliene, R. (2007). 'The Peculiarities of Knowledge Workers Migration in Europe and the World'. *Inžinerine ekonomika – Engineering Economics*, (3), pp. 57-64.
8. Douglas S. M. (1993). "Theories of International Migration: A Review and Appraisal," *Population and Development Review*, 19. p. 435.
9. Eurostat: *Baltics among lowest minimum wages in EU (2008)*. <http://www.alfa.lt/straipsnis/10240013/?>, žiūrėta 2009-01-06.
10. Harris, J. R. & Todaro, M.P. (1970). *Migration unemployment and development: a two sector analysis*. *American Economic Review*, 60 (1), 126-142.
11. Gruževskis, B. (2003). *Labour Migration in Lithuania*. Nordic Unemployment insurance meeting. Denmark, <http://www.cere.gr/upload/Labour%20Migration%20in%20Lithuania.pdf>
12. Kaczmarczyk, P. & Okolski, M. (2005). *International migration in central and Eastern Europe – Current and future trends*. UN expert group meeting on international migration and development UN/POP/MIG/2005/12, 5 July.
13. Kielyte, J. (2002). *Migration Movement in the Baltic States: Determinants and Consequences*. Paper for presentation at WIDER Conference on Poverty, International Migration and Asylum, Helsinki, 27-28 Sept. 2002. p 4.
14. Kritz, M., Lim, L.L., Zlotnik, H. (1992). *International migration systems: a global approach*. Oxford: Clarendon Press.

15. Lietuvos laisvosios rinkos institutas, (2006). prieiga per internetą: www.lrinka.lt/uploads/files/dir16/16_0.php, žiūrėta 2009-01-06.
16. Massey D. S. (1993). Theories of international migration: review and appraisal. *Population and Development Review*, New York, 19 (3).
17. Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. & Taylor, J.E. (1993). Theories of International Migration: review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19 (3), 431-466.
18. Matiušaitytė, R. (2003). Darbo jėgos migracija Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. Vilnius: Politinės visuomenės institutas.
19. Mises, L. (1990). *The Treatment of "Irrationality" in the Social Sciences in Method and the Market Process*. Kluwer Academic Publishers.
20. Piore, M.J (1979). *Birds of passage: migrant labour in industrial societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
21. Sipavičienė, A. (2006). Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. Vilnius.
22. Sjaastad, L.A. (1962). The costs and returns of human migration. *Journal of Political economy*, 70 (5), 80-93.
23. Stark, O. (1991). *The migration of labor*. Basil Blakwell, Cambridge, MA.
24. Stark, O., & Bloom, D.E. (1985). The new economics of labor migration. *American economic Review*, 75 (2), 173-178.
25. Wallerstein, I. (1974). *The Modern World-System. Capitalist Agriculture and the origins of European World-Economy in the Sixteenth Century, Vol. I*, Academic Press, New York.
26. Zlotnik, H. (1998). The theories of international migration. Paper of Conference on International Migration: Challenges for European Populations, Bari, Italy, 25-27 June.

INFLUENCE OF MACROECONOMICAL INDICATORS ON MIGRATION PROCESS: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Ramune Ciarniene, Vilmante Kumpikaite, Audrius Taraskevicius

Summary

Around 200 million people – one person from thirty three – live not in their native country (Centre for Global Development, 2008). The purpose of this paper is to analyze how macro economical factors influence migration process.

Migration theories are analyzed in the first section of this paper. In the next part, factors making influence on migration process are described. Main factors are economical, demographical, social, political, cultural, geographical and psychological. The importance of these factors is different to every person and can change in time. Migration process in Lithuania is described in the third part of the paper. Analysis of scientific literature and migration statistics lets us to say that the main macro economical indicators for migration are labor force's demand and supply and salaries' differences in an international market. Received results demonstrate that even macro economical indicators showed economic growth, this factor was not enough to prevent emigration's increasing in Lithuania. The most important factor was salaries' difference among Lithuania and countries of emigration. This difference varies from 3 up to 6.9 times.

Keywords: Migration, Emigration, Macro economical indicators, Lithuania, Migration's factors.